

KOHTUMÄÄRUS

Kohus	Tallinna Ringkonnakohus
Määruse tegemise aeg ja koht	07. jaanuar 2016, Tallinn, kirjalik menetlus
Kriminaalasja number	1-15-10732 (15700000165)
Kohtunik	Ivi Kesküla
Vaidlustatud lahend	Riigiprokuratuuri 20. novembri 2015 määrus kaebuse läbi vaatamata jätmise kohta
Kaebuse esitaja ja kaebuse liik	Eesti Maksumaksjate Liit MTÜ esindaja vandeadvokaat Kaspar Lind, määruskaebus

RESOLUTSIOON

- 1. Riigiprokuratuuri 20. novembri 2015 määrus, millega jäeti sisuliselt läbi vaatamata Eesti Maksumaksjate Liidu juhatuse esimehe kaebus kriminaalmenetluse alustamata jätmise vaidlustamises, jätta muutmata.**
- 2. Eesti Maksumaksjate Liidu esindaja määruskaebus jätta rahuldamata.**

Edasikaebamise kord

Käesolev määrus on lõplik ja edasikaebamisele ei kuulu.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. 19.10.2015 registreeriti Riigiprokuratuuris Eesti Maksumaksjate Liidu esimehe Jüri Allikalti kuriteoteade, milles toodi välja alljärgnevad asjaolud:

Kuriteoteates viidati Riigikogu juhatuse 28.06.2007 otsuse nr 74 „Riigikogu liikme tööga seotud kulutuste hüvitamine“ punktile 3, milles on selgitatud, et sõidukulud on ühissõiduki (sh takso), kütuse- parkimisteenuse ja sõiduki üürikulud ja ühiselt tellitava transporditeenuse kulud. Kapitalirendi makseid ei hüvitata. Otsuse punkti 12 kohaselt ei hüvitata kuluna vara soetamise kulusid.

Viimasel ajal ajakirjandusväljaannetes ilmunud faktid viitavad sellele, et mõne Riigikogu liikme puhul on tekkinud kahtlus, et nad on taotlenud selliste kulutuste hüvitamist, mis ei ole seotud Riigikogu liikme tööga. Näiteks on palutud hüvitada sellise sõiduki liisingumakseid, mida ei kasuta Riigikogu liige ise, vaid hoopis tema abikaasa või laps. Samuti on viidatud juhtudele, kus taotletakse kütusekulu hüvitamist, kuid kütuse kogused on ebamõistlikult suured.

Kuivõrd viidatud Riigikogu juhatuse otsuse punkti 15 kohaselt on kuludokumentidel vastavat kulu Riigikogu liikme tööga seostav märge, Riigikogu liikme allkiri ja kuupäev ning otsuse lisas toodud avalduse vormil on tekst, et „palun mulle hüvitada tööga seotud kulutused lisatud kuludokumentide alusel,“ siis kulude hüvitamise taotluse esitamisel kinnitab Riigikogu liige oma

allkirjaga, et tegemist on tema tööga seotud kuludega. Kui aga kinnitus ei vasta tõele, s.t kulud ei ole siiski Riigikogu liikme tööga seotud või tegemist on väljamaksega, mida kehtiva korra kohaselt ei tohi hüvitada, siis on kuriteoteate esitaja hinnangul toime pandud karistusseadustiku § 209 lg- s 1 sätestatud kuritegu.

2. 28.10.2015 koostas riigiprokurör Piret Paukštys kriminaalmenetluse alustamata jätmise teatise nr 15700000165 leides, et käesoleval hetkel puudub piisav alus kriminaalmenetluse alustamiseks, mis on vastavalt KrMS § 199 lg 2 p-le 1 kriminaalmenetlust välistavaks asjaoluks.

Kokkuvõtvalt leidis Riigiprokuratuur, et riigikogu liikmele kulude hüvitamine toimub avalduse ja kuludokumentide alusel. Esitatud kuludokumentide alusel teeb Riigikogu liikmele väljamakseid Riigikogu Kantselei finantsosakond. Seega on Riigikogu Kantselei finantsosakonna pädevuses anda hinnang sellele, kas Riigikogu liikme poolt esitatud kuludokumendid on oma olemuselt sellised, mis kuuluvad hüvitamisele vastavalt kehtestatud korrale ning kas tegemist on reaalsest kulutustega.

Kuivõrd kelmuse objektiivne koosseis eeldab pettusliku teo toimepanemist ja selle tagajärjel teise isiku eksimusse sattumist, siis antud juhul oleks pidanud olema eksimusse viidud Riigikogu Kantselei töötajad, kelle pädevuses on avalduste ja kuludokumentide läbi vaatamine ning väljamaksete tegemine. Prokuratuuril puuduvad andmed selle kohta, et Riigikogu Kantselei oleks Riigikogu liikmete poolt esitatud avalduste menetlemise käigus sedastanud võimalikke pettusi olgu siis hüvitiste asjaolude või lepingute või lepingute teatud sätete näilisuse osas. Samuti leidis prokuratuur, et puudub alus arvata, et Riigikogu Kantselei oleks hüvitanud Riigikogu liikmetele sõidukite kasutamisega seotud kulutusi ilma õigusliku aluseta.

Eeltoodule tuginedes leidis prokuratuur, et kuriteokaebuse ega ajakirjanduse vahendusel edastatud teabe pinnalt ei ole võimalik sedastada Riigikogu liikmete käitumises seoses kuluhüvitiste kasutamisega KarS § 209, § 201 ega ka muude kuritegude tunnuseid.

3. 05.11.2015 registreeriti Riigiprokuratuuris Eesti Maksumaksjate Liidu juhatuse esimehe Jüri Allikalti kaebus, milles palus kaebaja alustada Eesti Maksumaksjate Liidu juhatuse esimehe Jüri Allikalti 19.10.2015 kirjas nr 22 esitatud kuriteoteate alusel kriminaalmenetlust KarS § 209 või § 201 järgi.

Riigiprokuratuuri määrus

4. Riigiprokuratuur jättis 20.11.2015 määrusega kaebuse läbi vaatamata, leides, et kaebuse esitajal puudub kaebeõigus.

4.1. Riigiprokuratuur märkis, et kriminaalmenetluse seadustik ei piira kuriteoteate esitajate ringi, kuid edasikaebeõiguse realiseerimiseks õigustatud isikute ring on piiratud – KrMS § 38 lg 1 p-i 1 ja § 207 lg 2 kohaselt võib Riigiprokuratuuri esitada kaebuse kriminaalmenetluse alustamata jätmise vaidlustamiseks vaid kannatanu.

KrMS § 37 lg 1 järgi on kannatanu füüsiline või juriidiline isik, kellele on kuriteoga või süüvõimetu isiku poolt õigusvastase teoga vahetult tekitatud füüsilist, varalist või moraalselt kahju. Riigikohus on lahendis nr 3-1-1-97-10 leidnud, et KrMS § 37 lg-s 1 sätestatud tingimus, mille kohaselt peab kahju olema tekitatud vahetult kuriteoga, tähendab seda, et kannatanuna saab käsitada üksnes isikut, kellele tekitatud kahju on kriminaalmenetluse esemeks oleva kuriteoga nii faktiliselt kui ka õiguslikult seotud. Faktilise seotuse all peetakse silmas seda, et kannatanu kahju peab olema tekkinud sellistel asjaoludel, mis olulises osas kattuvad menetletava kuriteo koosseisulistele tunnustele vastavate faktiliste asjaoludega. Õigusliku seose all peetakse silmas KrMS § 37 lg-s 1 sätestatud nõuet, mille kohaselt peab kahju olema tekitatud vahetult kuriteoga. See tähendab, et kannatanu kahju ja kriminaalmenetluse eseme vahel on nõutav ka õiguslik seos. Kuriteokoosseis, mille järgi kriminaalmenetlus toimub, peab olema määratud kaitsma seda sama

õigushüve, mille rikkumisest kannatanu kahju tuleneb. Kaebaja poolt osundatud süüteo koosseisudega, s.o KarS §-ga 209 ja §-ga 201 kaitstavateks õigushüvedeks on isiku varalised huvid ja omand. Seega ei kaitse eelnimetatud süüteo koosseisud kollektiivseid õigushüvesid, mida esindab huvigrupina Eesti Maksumaksjate Liit.

Kuivõrd Eesti Maksumaksjate Liidule ei ole väidetava kuriteofaktiga tekkinud kahju, ei ole liidu näol tegemist konkreetse kaasuse asjaolude pinnalt kannatanuga. Käesoleval juhul saanuks kuriteofakti tuvastamise korral kannatanuks lugeda end Riigikogu Kantselei, kellele tekkinud võimalikku kahju saab vaadelda nii õiguslikus kui ka faktilises seoses väidetavate kuriteosündmustega. Kuivõrd Eesti Maksumaksjate Liidule ei ole võimalik konkreetse kaasuse asjaolude pinnalt omistada kannatanu staatust KrMS § 37 mõttes ning ka kehtiv kohtupraktika pelgalt konkreetse nn eestkosteorganisatsiooni olemusest ja eesmärkidest tulenevalt tema kriminaalmenetlusse kannatanuna kaasamist ei toeta, ei ole tal ka KrMS § 207 lg 3 kohaselt kaebuse esitamise õigust KrMS § 207 lg-s 1 ja lg-s 2 kirjeldatud juhtudel.

4.2. Seonduvalt kaebaja seisukohaga, mille kohaselt Riigikogu juhatuse või kantselei ametnike tegevus või tegevusetus ei saa muuta Riigikogu liikme õigusvastast tegevust õiguspäraseks, selgitab siinkirjutaja veel kord, et Riigiprokuratuur on kontrollinud, kas kaebaja poolt viidatud tegevusega võidi toime panna KarS §-s 209 ja §-s 201 sätestatud kuriteod. Kuivõrd kuriteo tunnuseid ei sedastanud, s.o tuvastati kriminaalmenetlust välistav asjaolu KrMS § 199 lg 1 p-i mõttes (puudub kriminaalmenetluse alus), on menetlus jäetud alustamata. Seega ei ole põhjendatud arvata, et prokuratuuris jäävad väidetavad kuriteosündmused tähelepanuta ning kriminaalmenetlused alustamata pelgalt seetõttu, et ajend selleks tuleb menetlusväliselt isikult. Nagu juba varasemalt rõhutatud, ei piira kehtiv seadus kuriteoteate- või kaebuse esitamiseks õigustatud isikute ringi ning kuriteotunnuste ilmnemisel kohaldub KrMS §-s 6 sätestatud legaliteediprintsiip reservatsioonideta. Seega kriminaalmenetluse alustamise või alustamata jätmise seisukohalt viidatud asjaolu, et võimalik kannatanu omapoolseid pretensioone esitanud ei ole, tähtsust ei oma.

Vastuväited Riigiprokuratuuri määrusele

5. Eesti Maksumaksjate Liidu MTÜ esindaja vaidlustab Riigiprokuratuuri 20.11.2015 kaebuse läbivaatamata jätmise määruse ja taotleb Riigiprokuratuuri määruse tühistamist ning uue määruse tegemist, millega kohustatakse Riigiprokuratuuri kriminaalmenetlust alustama.

5.1. Määruskaebuse esitaja ei näe ühtegi mõistlikku põhjust, miks piirata kaebeõigus ainult kannatanuga KrMS § 37 mõttes. KarS koosseisud paljudel juhtudel ei eeldagi kindlat või konkreetset kannatanut. Tegude puhul, millega kahjustatakse kas avalikku usaldust või näiteks konkurentsi, ei saa rääkida kannatanust KrMS 37 lg 1 mõistes. Sellest hoolimata võib kaebuse esitajal olla puutumus või huvi, mis väärrib kaitset.

5.2. Samuti on Riigikohtu praktikas leitud, et kaebeõigus on laiemal ringil isikutel kui kitsalt KrMS §-s 37 sätestatud kannatanul. Nimelt on selgitatud Riigikohtu praktikas järgmist: Kuigi KrMS § 37 lg 1 kohaselt saab kannatanust rääkida vaid kriminaalmenetluse raames, tuleb KrMS § 38 lg 1 p-s 1 ja §-des 207 ning 208 sätestatud kaebeõiguse subjektina lugeda kannatanuks ka sellist kriminaalmenetluse välist isikut, kes leiab, et talle on kuriteoga tekitatud kahju, kuid kriminaalmenetlus on põhjendamatuks kas lõpetatud või jäetud hoopis alustamata. Sellisel isikul ei saa olla kõiki KrMS § 38 lg-s 1 sätestatud kannatanu õigusi, kuid kaebeõigus tuleb talle tagada täies mahus (RKKKm nr 3-1-1-42-05 p 10).

5.3. Riigiprokuratuuri 20.11.2015. a määruses antud tõlgenduse järgi saanuks käesoleval juhul kuriteofakti tuvastamise korral kannatanuks lugeda end ainult Riigikogu Kantselei. Esiteks on see järeldus vale seetõttu, et KrMS § 37 lg 1 järgi kannatanu on füüsiline või juriidiline isik, kellele on kuriteoga või süüvõimetu isiku poolt õigusvastase teoga vahetult tekitatud füüsilist,

varalist või moraalset kahju. Riigikogu Kantselei on riigi ametiasutus, kuid tegemist ei ole juriidilise isikuga. TsÜS § 25 lg 2 kohaselt avalik-õiguslik juriidiline isik on riik, kohaliku omavalitsuse üksus ja muu juriidiline isik, mis on loodud avalikes huvides ja selle juriidilise isiku kohta käiva seaduse alusel. TsÜS § 25 lg 3 kohaselt riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse suhtes kohaldatakse juriidilise isiku kohta sätestatud niivõrd, kuivõrd seadusest ei tulene teisiti. KrMS ei näe ette erioigusi riigiasutustele ja ei samast neid juriidiliste isikutena.

Teiseks ei oma Riigikogu Kantselei järelevalve või muud sarnast pädevust. Tegemist on Riigikogu toetava ja teenindava asutusega (vt Riigikogu juhatus 28.02.2013 otsusega nr 41 kinnitatud Riigikogu Kantselei põhimäärust). Kolmandaks toob Riigiprokuratuuri seisukoht sisuliselt kaasa olukorra, kus ametnikud või ka Riigikogu liikmed saaksid ise otsustada, kas nad käituvad õiguspäraselt ning ükski isik ega isikuid koondav ühendus ei omaks selles küsimuses kaebeõigust, s.h kohtu poole pöörduda. Kaebaja leiab, et selline kaebeõiguse piirang oleks ebanõistlik. EML on mittetulundusühing, mille üheks põhikirjas seatud eesmärgiks on kaitsta maksumaksjate õigusi ja huve. Just oma põhikirjas sätestatu tõttu on EML esitanud kuriteo teate.

5.4. Kui nõustuda sellega, et igaüks võib esitada kuriteo teate, kuid kaebeõigus on ainult kannatanul, siis kätkeb see endas konflikti. Antud juhul otsustas nii kriminaalmenetluse alustamata jätmise kui ka kaebeõiguse lõppastmes üks sama riigiasutus ehk Riigiprokuratuur. Miski ei välista, et prokuratuur eksib kriminaalmenetluse alustamata jätmisel (seda võimalust on käsitletud muuhulgas RKKKm nr 3-1-1-56-05 p 7). Kuigi KrMS § 6 lg 1 järgi kuriteo asjaolude ilmnemisel on uurimisasutus ja prokuratuur kohustatud toimetama kriminaalmenetlust, siis kaebeõiguse välistamine seab paljudel juhtudel uurimisasutuse ja prokuratuuri väljapoole kohtu kontrolli. Seda kõikide kuritegude puhul, kus pole võimalik tuvastada kannatanut KrMS § 37 lg 1 mõistes.

6. Kaebuse esitaja leidis, et kriminaalmenetluse alustamiseks on alus järgmistel põhjendustel.

6.1. Kuigi riigiprokuröri D. Nahkur-Tammiksaare 20.11.2015 määruses on leitud, et EML-il puudub kaebeõigus, siis on määruse p 3.3 selgitatud veelkord et Riigiprokuratuur EML-i avalduses kuriteo tunnuseid ei sedastanud, s.o tuvastati kriminaalmenetlust välistav asjaolu KrMS § 199 lg 1 p-i 1 mõttes (puudub kriminaalmenetluse alus). Sisuliselt on seega antud hinnang EML-i väidetele, kuigi selleks vajadust ei tohiks olla, kui isikul pole kaebeõigust. Küll aga viitab määruse sõnastus veelkord sellele, et kui üks asutus otsustab nii menetluse alustamata jätmise kui lahendab menetluse alustamata jätmisele esitatud kaebuse, siis on tegemist sisuliselt ühe asutuse kujundatud seisukohaga ning kaebeõigus on tegelikult näilik ja see võib olla vastuolus muu hulgas põhiseaduse §-ga 15.

6.2. Määruskaebuse esitaja leiab jätkuvalt, et antud juhul teatavaks saanud asjaolud annavad aluse kriminaalmenetluse alustamiseks. Riigikogu liikme staatuse seaduse § 30 esimene lause näeb ette, et Riigikogu liikmele hüvitatakse kuludokumentide alusel tööga seotud kulutused kuni 30% Riigikogu liikme ametipalgast Riigikogu juhatus kehtestatud korras. Kui Riigikogu liige teeb kulutused viisil või ulatuses, mille puhul ei saa eluliselt usutavaks pidada, et isik teeks neid ainult omatarbeks, ei saa seda pidada tööks vajalikuks kulutuseks. Esmane eeldus kulutuse tegemisel on see, et isik teeb need enda tarbeks ning alles seejärel tuleb hinnata, kas need kulutused on tema tööks või ametiks vajalikud. Just seetõttu peab esitama Riigikogu liige kuludokumentid, sest selliselt on võimalik kontrollida nii kulutuse tegemist kui ka selle sisu. Olukorras, kus on selged viited, et tegemist on kolmandate isikute huvides tehtud kulutuste hüvitamisega, ei pea arutlema, kas see võib olla „riigikogu liikme töö“ või „tööks vajalikud kulutused“. Kui isik (sh Riigikogu liige) esitab teadlikult dokumendi kulutuse hüvitamiseks, mille alusel soetatud kaup või teenuseid ta ise ei kasutanud ega saanud kasutada, siis esitab isik valeandmeid, sest ta esitab hüvitamiseks kellegi teise kulutuse. Sellega realiseerib ta sõltuvalt asjaoludest kas omastamise või kelmuse koosseisu (vastavalt Kars § 201 või KarS § 209). Riigiprokuratuur on selle asjaolu tähelepanuta jätnud.

6.3. Olgu veel siinkohal märgitud, et juhtumil, kus taotletakse kütusekulu hüvitamist, kuid kütuse kogused on ebamõistlikult suured, pole küsimus mitte niivõrd kütuse koguses, vaid viisis, kuidas kulutusi on tehtud. Avalikkusele teatavaks saanud asjaoludest nähtub, et korraga sellises koguses erinevate kütuste tankimine ühe isiku tarbeks oli praktiliselt võimatu (eluline usutavus puudub). Seega pidi kõikide eelduste kohaselt tankijaid olema mitu ning seega esineb põhjendatud kahtlus, et tegemist on teiste isikute kulutustega, mida on tegelikult hüvitatud.

6.4. Seejuures kätkeb liisingumaksete hüvitamine endas eraldi probleemi. Riigikogu juhatuse 2007. aasta 28. juuni otsuse nr 74 „Riigikogu liikme tööga seotud kulutuste hüvitamine“ punktis 3 on selgitatud, et sõidukulud on ühissõiduki (sh takso), kütuse-, parkimisteenuse ja sõiduki üürikulud ja ühiselt tellitava transporditeenuse kulud. Kapitalirendi makseid ei hüvitata ja hüvitatav osa sõiduki ühe kuu üürikulust ei või olla rohkem kui 450 eurot kuus. Otsuse punkti 12 kohaselt: Kuluna ei hüvitata vara soetamise kulusid.

Esiteks on õigusvastane hüvitada sellise sõiduki liisingumakseid, mida ei kasuta Riigikogu liige ise, vaid hoopis tema abikaasa või laps. Mõeldamatu oleks olukord, kus äriühing või ka riigiasutus hüvitaks juhatuse liikme, töötaja või ametniku kulusid, mis tegelikult on tehtud kellegi kolmanda isiku huvides. Teiseks on õigusvastane ka sättele antud tõlgendus. Riigikogu liikmed tõlgendavad seda otsust nii, et sõiduki „üürikuluks“ loetakse ka liisingulepingu makseid. Võlaõigusseaduse kohaselt on üürileping ja liisinguleping erinevad lepinguliigid ning põhiline erinevus seisneb selles, et liisingulepingu kohaselt tekib liisinguvõtjal võimalus saada liisingueseme omanikuks (st tegemist on „vara soetamisega“). Seda, et liisingu näol on tegemist vara soetamisega, kinnitavad ka riigi raamatupidamist reguleerivad õigusaktid. Rahandusministri 11.12.2003 määruse nr 105 „Riigi raamatupidamise üldeeskiri“ (RT I, 21.11.2014, 20) § 1 lg 2 kohaselt: Üldeeskiri lähtub Eesti heast raamatupidamistavast. Üldeeskirjas kirjeldatud arvestusmeetodid tulenevad «Raamatupidamise seadusest» ja Raamatupidamise Toimkonna juhenditest (edaspidi RTJ), samuti rahvusvahelistest avaliku sektori raamatupidamise standarditest (edaspidi IPSAS). Eeskirja § 36 lg 1 kohaselt: Kapitalirendilepingutest tulenevate nõuete arvestamisel lähtutakse RTJ-st 9. Raamatupidamise Toimkonna 30.12.2011 otsusega nr 1 (RT III, 10.01.2012, 5) on muuhulgas kinnitatud juhend RTJ 9 „Rendiarvestus“. Juhendi punktid 7-15 reguleerivad põhimõtteid, mille alusel tuleb kvalifitseerida rendisuhet kapitali- või kasutusrendiks.

6.5. Lisaks märgime, et mõisted „Riigikogu liikme töö“ ja „tööks vajalikud kulutused“ on sellised, mis võimaldavad välistada teatud liiki või ulatuses kulutuste tegemise. Just seetõttu on Riigikogu liikmetel ka kohustus esitada kuludokumentid, et hinnata tööks vajaliku kulutuse tegemist. Eelpool viidatud Riigikogu 2007. aasta 28. juuni otsuse nr 74 „Riigikogu liikme tööga seotud kulutuste hüvitamine“ punkti 15 kohaselt: Kuludokumentid on vastavat kulu Riigikogu liikme tööga seostav märke, Riigikogu liikme allkiri ja kuupäev. Otsuse lisas toodud avalduse vormil on tekst: Palun mulle hüvitada tööga seotud kulutused lisatud kuludokumentide alusel. Eelnevast järeldub, et kulude hüvitamise taotluse esitamisel kinnitab Riigikogu liige oma allkirjaga, et tegemist on tema tööga seotud kuludega. Kui kinnitus ei vasta tõele (st kulud ei ole siiski Riigikogu liikme tööga seotud või tegemist on väljamaksega, mida kehtiva korra kohaselt ei tohi hüvitada), siis on meie hinnangul toime pandud KarS § 209 lg-s 1 kirjeldatud kuriteo ehk kelmuse koosseis.

Kehtivas õiguses on sarnastes olukordades tihti kasutatud määratlemata õigusemõisteid, mida tuleb rakendada ja mida ka aktiivselt rakendatakse ning mille puhul võimalik ka karistusõiguslikult oluliste järelduste tegemine. Võime tuua näitena TuMS § 32 lg 1 jj kasutatud mõiste „ettevõtlusega seotud kulu“. Ilma, et seadusandja oleks ülearu täpselt sätestanud, et millised võivad ja millised ei või olla ettevõtlusega seotud või mitteseotud kulud, on võimalik selle mõiste alusel nii maksuseaduste kui ka KarS § 3891 rakendamine. Näiteks kui ettevõtja peaks esitama raamatupidamisele kellegi kolmanda isiku kulud või dokumentid kaupade või teenuste, mida ta ei kasuta tegelikult oma ettevõtluses, siis tooks see kaasa mitte ainult

maksunõude esitamise maksuhalduri poolt vaid ka kriminaalvastutuse (sõltuvalt asjaoludest kas KarS § 201 või KarS § 3891 järgi). Seda sõltumata sellest, kas ja kuidas on ettevõtja ise reguleerinud kulutuste hüvitamise enda sisekorra eeskirjades või kas äriühingu väljamaksete eest vastutav isik hüvitamise saajale väljamakse teeb.

RINGKONNAKOHTU SEISUKOHT

7. Ringkonnakohus, olles tutvunud kriminaalasja nr 15700000165 materjalidega ning kontrollides Eesti Maksumaksjate Liidu esindaja kaebuse põhjendatust, leiab, et Riigiprokuratuur on kaebuse sisuliselt läbi vaatamata jätmisega õigesti kohaldanud kannatanu staatusele kehtivaid nõudeid ning sellest tulenevalt ei ole alust Riigiprokuratuuri 20.11.2015 määruse tühistamiseks.

7.1. Esmalt märgib ringkonnakohus, et Riigiprokuratuuri 20.11.2015 määrusega jäeti Eesti Maksumaksjate Liidu esindaja kaebus sisuliselt läbi vaatamata põhjendusel, et kaebuse oli esitanud selle esitamiseks mitteõigustatud subjekt ehk kannatanuks mitteolev isik. Kuna Riigiprokuratuur kaebuse põhjendusi sisuliselt ei hinnanud, siis ei ole ringkonnakohtul menetluslikku pädevust kontrollida kriminaalmenetluse alustamata jätmise põhjendatust. Eeltoodule tuginedes selgitab ringkonnakohus, et käesoleval hetkel on ringkonnakohtul menetluslik pädevus kontrollida üksnes kaebuse läbivaatamata jätmise seaduslikkust ja põhjendatust ning sisulised vastuväited kriminaalmenetluse alustamata jätmisele jäävad käesolevas menetlusetaapis tähelepanuta.

7.2. Ringkonnakohus on seisukohal, et Riigiprokuratuur, jättes Eesti Maksumaksjate Liidu juhatuse esimehe Jüri Allikalt kaebuse sisuliselt läbi vaatamata, on õigesti sisustanud kannatanu staatust ning sellega kaasnevat kaebeõigust.

Riigiprokuratuur on õigesti märkinud, et kriminaalmenetluse seadustik ei piira kuriteokaebuse esitajate ringi, kuid edasikaebe õigustatud isikute ring on piiratud – KrMS § 38 lg 1 p 1 ja § 207 lg 2 kohaselt võib vaid kannatanu esitada Riigiprokuratuuri kaebuse.

Ringkonnakohus rõhutab veelkord, et KrMS § 37 lg-s 1 sätestatud tingimuse kohaselt peab kannatanule kahju olema tekitatud vahetult kuriteoga (või süüvõimetu isiku õigusvastase teoga), mis tähendab, et kannatanuna saab käsitada üksnes isikut, kelle kahju on kriminaalmenetluse esemeks oleva kuriteoga (õigusvastase teoga) nii faktiliselt kui ka õiguslikult seotud. Esiteks peab kannatanu kahju olema tekkinud sellistel asjaoludel, mis olulises osas kattuvad menetletava kuriteo koosseisulistele tunnustele vastavate faktiliste asjaoludega. Vastasel korral ei ole võimalik väita, et kannatanule oleks kahju tekitatud sama teoga, mis on konkreetse kriminaalmenetluse esemeks. Teiseks peab kahju olema tekitatud vahetult „kuriteoga“, mis tähendab, et kannatanu kahju ja kriminaalmenetluse eseme vahel on nõutav ka õiguslik seos. Kuriteokoosseis, mille järgi kriminaalmenetlus toimub, peab olema määratud kaitsma seda sama õigushüve, mille rikkumisest kannatanu kahju tuleneb (RKKKm nr 3-1-1-97-10). Käesolevas asjas kuriteoteates esitatud süüteo koosseisude KarS §-ga 209 ja §-ga 201 kaitstavaks õigushüveks on isiku varalised huvid ja omand, mistõttu ei ole tegemist kollektiivsete õigushüvedega, mille esindajaks saaks huvigrupina lugeda Eesti Maksumaksjate Liitu. Riigiprokuratuur on oma 20.11.2015 määruses jõudnud eeltoodud seisukohale ning ringkonnakohus nimetatud seisukohaga nõustub.

Eeltoodust tulenevalt nõustub ringkonnakohus Riigiprokuratuuriga ka selles osas, et kaebuse esitajale ei ole väidetava kuriteoga kahju tekkinud, seega ei ole tegemist esitatud faktilistele asjaoludele tuginedes kannatanuga. Kuna käesoleval juhul ei vasta Eesti Maksumaksjate Liit kui kindlat huvigruppi kaitsva ühendusena kannatanu definitsioonile, tuleb esitatud kaebus jätta läbi vaatamata.

7.3. Kaebuse väidetele sellest, et Riigikogu Kantselei on riigi ametiasutus, mistõttu ei tule kohaldamisele juriidilise isiku kohta sätestatu, märgib kolleegium vaid, et kriminaalmenetluses

saab KrMS § 37 mõttes kannatanuks olla ka riik, kes teostab oma õigusi läbi vastava riigiasutuse.

8. Kaebuse esitaja on lisaks leidnud, et antud juhul otsustas nii kriminaalmenetluse alustamata jätmise kui ka kaebeõiguse lõppastmes üks ja sama riigiasutus ehk Riigiprokuratuur ning välistatud ei ole, et prokuratuur eksib kriminaalmenetluse alustamata jätmisel.

Ringkonnakohus juhib tähelepanu asjaolule, et käesoleval juhul kontrollib kaebeõigust lisaks Riigiprokuratuurile ka ringkonnakohus. Väide, et Riigiprokuratuur võib kriminaalmenetluse alustamata jätmisel eksida ning sellekohane viide Riigikohtu lahendile on kummastav – tegemist ei ole kujunenud praktikaga kriminaalmenetluse alustamata jätmise korral, vaid Riigikohtu poolt antud asjas esitatud tõdemusega kaebeõiguse vajalikkusest. Käesoleval juhul on kaebeõigus kannatanul ning KrMS § 37 lg-st 1 tulenevalt ei ole Eesti Maksumaksjate Liit, tuginedes esitatud kuriteoteles toodud faktilistele asjaoludele, kannatanuks.

9. Eeltoodu alusel ning juhindudes KrMS § 208 lg-st 5 ja § 385 p-st 11 jätab ringkonnakohus Riigiprokuratuuri 20.11.2015 määruse muutmata ning esitatud määruskaebuse rahuldamata.

/allkirjastatud digitaalselt/